

MATAJUR

GLASILLO SLOVENCEV V VIDEMSKI POKRAJINI

Leto XVII - N. 7 (344)

Udine, 15. aprila 1966

Izhaja vsakih 15 dni

Zasedanje VI. kongresa SZDL Slovenije v Ljubljani

Pomembna vloga narodnih manjšin pri razvijanju prijateljskih odnosov med sosednimi deželami

*Obširno razpravljal o dobrih odnosih med Jugoslavijo, Italijo, Avstrijo in Madžarsko
Zaželeno je bilo, da bi prišlo še do tesnejšega sodelovanja in prijateljstva med sosedji*

Nedavni kongres množične politične organizacije v Sloveniji, Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije, ki je bil prve dni aprila meseca v Ljubljani, prav govor pomeni osrednji politični dogodek v notranjem življenju matične domovine. Ta kongres pa je imel nekatere posebne značilnosti, ki ga še posebej odlikujejo. Predvsem so bile zanj dolge in obsežne priprave. Ljudje so na številnih se stankih, na katerih so volili dele gate za kongres, odprt, zavzeto in podrobno obravnavali vsa aktualna gospodarska, socialna, politična kulturna in druga vprašanja. Tako so delegati imeli obilo gradiva za kongres. To je pokazal tudi potek same kongresne razprave. Delegati so se na njem razdelili v posamezne komisije, ki so zajele prav vsa poglavina področja družbenega, gospodarskega, kulturnega in drugega življenja v Sloveniji.

V treh dneh je več kot tristo delegatov poseglo v diskusijo. Debate so bile zelo žive, konkretno, odločne in odkrite. Tako se kongres ni zaprl med štiri stene, mar-

več so na njem na široko odprli vrata vsem vprašanjem, ki jih ljudje občutijo v svojem vsakdanjem življenju. Prav posebno obširno so razpravljal o gospodarski reformi, ki je tačas v teku v Jugoslaviji. Delegati so govorili o gospodarskem razvoju, o deviznih vprašanjih, o gospodarskem povezovanju Jugoslavije in Slovenije z ostalim svetom. Zelo dosti so razpravljal tudi o šolstvu, o kulturnih ustanovah, o socialnem in zdravstvenem zav ravjanju in o vseh drugih vprašanjih.

Kajpada so veliko skrb na kongresnih razpravah posvetili razvoju delavskega samoupravljanja v Jugoslaviji, ki mora dobiti še trdnejšo podlago in še večje možnosti za napredok. V takem sistemu samoupravljanja mora državljani dobiti in tudi uporabljati pravico, da soodloča o vsem življenju svoje dežele, o gospodarstvu, zdravstvu, šolstvu, pa tudi o zunanjji politiki.

Kongres tudi ni mogel mimo vprašanja manjšin v eni in drugi državi, se pravi italijanske v Jugoslaviji in slovenske v Italiji. Na kongresu so nastopili kot udeleženci v razpravi tudi predstavniki italijanske manjšine, ki so v italijanski prikazovali delegatom posamezne probleme iz življenja manjšine. Posebno obširno so razpravljal o vlogi Jugoslavije v sestovni politiki in zlasti o njenih odnosih do sosednih držav, kjer igrajo važno vlogo vprašanja narodnih manjšin. Pri tem je bilo poudarjeno, da se dosledno izvajanje načela vsestranskega sodelovanja Jugoslavije kot odprte socialistične skupnosti kaže predvsem v politiki odprtih meja, kar v praksi dokazuje, da razlike v družbeno-gospodarskih in političnih sistemih niso ovira za razvoj dobrih medse-

bojnih odnosov pod pogojem, da se razvijajo na osnovah popolne enakopravnosti in medsebojnega spoštovanja.

To je bilo prikazano zlasti na primerih sodelovanja Jugoslavije z Avstrijo in Italijo, kjer politika odprte meje rodi čedalje lepše uspehe in tako bistveno prispeva k razvijanju in utrjevanju prijateljskih in dobrososediških odnosov. Za nas kot manjšino je seveda posebno razveseljivo, da je bilo v tej zvezi izrecno naglašeno, da imajo narodne manjšine v okviru takih odnosov ob odprtih mejah vlogo posrednikov med narodi, kar je prišlo do izraza tudi v zaključni resoluciji, kjer je o manjšinah rečeno:

Razen nadaljnje doslednega izpolnjevanja zakonov statutov, dogovorov in obveznosti, ki jih je naša družba sprejela do narodnosti, je treba v našem sistemu socialistične demokracije še posebje uveljaviti narodnosti kot subjekt sožitja ob meji. V tem ko se Slovenci v zamejstvu vključujejo v demokratične procese v državah, kjer živijo, bo SZDL podpirala njihova prizadevanja, da se ne glede na politične in nazorske razlike povezujejo v slovensko kulturno območje z mislijo, da imajo ti deli naše narodne skupnosti še posebno nalogo kot posredniki med narodi-sosedji.

Kot osnovno ugotovitev glede kongresa v Ljubljani bi lahko postavili trditev, da je pomenil važen, obsežen in hkrati kritičen preglev vseh področij življenja v Sloveniji. Pokazal je tudi stopnjo demokratičnosti, ki jo je dosegel notranji razvoj v sosedni državi. Končno je dal kongres bogate napotke za delo Socialistične zveze Slovenije v prihodnje.

Interpelacija predsedniku deželne vlade

V naši deželi najvišja umrljivost zaradi jetike

Trst na prvem mestu v Italiji, Videm pa na osmem - Provinzialni protituberkulozni konzoreci bodo pripravili program cepljenja

Deželna svetovalca Bergomas in Jarc iz Gorice sta poslala interpelacijo predsedniku deželnega odbora, v kateri pravita, da sta zvedela za ustanovitev tehničnih odborov pri protituberkuloznih konzorcijski naše dežele, ki naj sestavijo program cepljenja proti jetiki. Takšen postopek poskušajo v drugih italijanskih pokrajnah, medtem ko je že zdavnaj v praksi v številnih evropskih in ameriških državah. Programe tehničnih odborov bodo proučili upravni odbori konzorcijev ter odobrili finansiranje. Pobuda za cepljenje proti jetiki je velikega pomena za naše prebivalstvo, ker je v naših pokrajnah za to bolezni zelo visoka umrljivost.

V razpravo so posegli številni svetovalci, ki so kot predstavniki strank zastopanih v deželnem svetu izpovedali načelna stališča tako glede zakonskega predloga kot glede odnosov do slovenske manjšine. Svetovalec republikanske stranke Cumbat je sodil, da v pravi demokratični državi takega predloga niti ne bi bilo treba, ker pa še nismo dosegli te idealne stopnje. Dejjal, podpiram predlog zakona o zaščiti slovenske manjšine.

Predstavnik Socialnodemokratske stranke Bisol je izjavil, da podpira predlog predvsem zato, ker je treba zlasti v obmejnih pokrajnah sproti odpravljati vsak kamen spotike med so sedi.

(nadaljevanje na 3. strani)

odbor sprejeti, da bi koordiniral programe, ki jih pripravljajo posamezne pokrajine, ter prispeval s tehnično in finančno pomočjo.

JUGOSLOVANSKA DELEGACIJA V FURLANIJI

Jugoslovanska delegacija, ki se je vrnila iz Torina, kjer je na povabilo italijanske vlade obiskala več važnih industrijskih objektov, se je ustavila tudi v Furlaniji in sicer v Cisterni pri San Danielu, kjer si je ogledala manufakturo «Donatex». Delegacijo se sestavljali minister za industrijo in trgovino Hikija Pozderac, namenek ministra Vlado Juričič in druge osebnosti.

Goste je sprejel lastnik manufakture dr. Gino D'Onofrio. Delegacija si je ogledala in pohvalila prekrasne prešite odeje in posteljna pregrinjala.

Ob koncu zanimivega obiska je minister Pozderac izrazil v imenu delegacije lasniku in voditelju manufakture svoje priznanje in zadovoljstvo. Izjavil je tudi,

Na sliki vidimo vas Sovodnje, katere prebivalci so zelo prijazni in simpatični ljudje, in se zdi kot gragocen biser, tako čudovito je obdana in zavarovana z visokimi gorami (v njenem ozadju nekoliko višje navihano kuka Matajur). O Sovodnjah in njeni prekrasni dolini, ki je izredno prikladna, da bi se jo industrializiralo in da bi se razvil turizem, saj pogojev ne manjka, bomo bolj obširno pisali v prihodnji številki

Quella che si scorge è Savogna. Il paese, dalla sua gente modesta ma accogliente e simpatica, costituisce veramente una «gemma» tanto è così meravigliosamente cinto e protetto dai monti (il Matajur occhieggia furbescamente più su). Di Savogna e della sua ampia valle, che ben si presta ad essere industrializzata ed a favorire con le sue bellezze lo sviluppo turistico, diremo diffusamente nel prossimo numero

SE BO TO URESNIČILO?

Nadiško dolino bodo industrializirali

Sklicali vse župane čedadskoga okraja za ustanovitev industrijskega konzorcija - Željeno je bilo, da bi se ta ustanova resnično rodila in da bi čim prej rešila najnujnejše probleme, ki so v zvezi z industrijskim sektorjem

V teh dneh se je zvedelo, da bodo na pobudo čedadiske občine v kratkem uradno ustanovili «Industrijski konzorcij Nadiške doline». Ta novica je zelo razvesila vse, predvsem pa prebivalstvo ozemlja Beneške Slovenije.

Kot kroniko poročamo, da se bodo zaradi tega zbrali 16. t. m. na sedežu čedadiske občine župani slovenskih občin Srednje, Sovodnje, Špeter, Sv. Lenart Podbonsec, Grmek, Dreka in jezikovno mešanih občin Tavorjana, Fojda in Ahten.

Poudarjam, da je problem industrializacije Nadiške doline in področja med Čedadom in Ahtnom — kakor sicer vsi drugi pro

blemi, ki so pri srcu prebivalstvu — problem, katerega pretresava mo že od nekdaj in za katerega se bomo še naprej zanimali, če ga ustanavljači konzorcij ne bo rešil.

Vedno smo namreč poudarjali, da je treba v Nadiški dolini z ozirom na njen ekonomsko in socialno zaostalost ukreniti kaj resnega; in to naj bi bila prav industrializacija, ki naj bi se izvršila v najbolj primernih področjih in krajih. Med temi smo med prvimi omenili Sv. Lenart, ki ima več tokov voda in obširna ravna področja in kamor ekonomsko in zemljepisno gravitirajo občine Srednje, Dreka pod Kolvratom in Grmek, ki so prav prikladna za razvoj industrije tudi v korist mejnih dolin.

Ne smemo pozabiti, da je šenlenarska okolica nekdaj že imela industrijski videz, ko je imela cementarno s kamnolomom, ki je predstavljal za lokalno prebivalstvo in za splošno gospodarstvo občine veliko korist. Na žalost pa so to cementarno in kamnolom ukinili — in ne vemo še zakaj — kar je prineslo vsemu področju velike ekonomske izgube in seveda tudi uboštvo in emigracijo.

Za industrializacijo Nadiške doline bi bilo seveda potrebno najprvo poskrbeti izgradnjo dobre cest, ki bi povezovale med seboj doline in držati pokonci gostinstva, s katerim bi se pospešile turistične dejavnosti; ta dejavnost, ki v drugih krajih, ki so po panoramičnih lepotah in zgodovinskih spomenikih enaki našim, ne smemo pozabiti znamenite Landarske jame, prinaša velike vire dohodkov.

Zaenkrat bi svetovali, da bi bilo potrebno poleg raznovrstnih tovarn spremeniti sedanje obmejne prehode druge stopnje (Pola va pri Čeplatiščih, Livek, Učja, Most na Nadiži v tipanski občini) v mednarodne prehode prve stopnje.

Iz Nadiške doline

V KOSTI SE JE PORUŠILA HIŠA

Pretekli teden je družina 34 letnega Ivana Černoja prestala dosti strahu, ker se je podrla hiša, v kateri so stanovali. Ko se je to zgodilo, so bili vsi, mož, žena Bepina Medves in trije otroci, zbrani okoli mize v kuhinji. Sprva so mislili, da je potres, potem se je pa podrl nad njihovo glavo strop. Na srečo so se vsi rešili, del hiše je pa polnoma porušen in ne morejo več v njej stanovati.

Že dlje časa je bilo videti nekaj razpoklin, a niso zgledale nevarne. Nihče ni vedel, da zateka vanje dež in da hiša polagoma prepreca.

V naših krajih je še polno takih starih hiš in od časa do časa se tudi kakšna poruši in dostikrat se je že zgodilo, da so ljudje komaj ušli smrti, eden je pa celo umrl za posledicami. Na lice mesta so bile že večkrat poslane komisije, a te ne pomagajo, treba bi bilo konkretno pomoći in zgraditi več ljudskih hiš za potrebe ljudi.

Gorenji Barnas

PRISPEVEK DEŽELE ZA UREDITEV CEST

Tele dni je Dežela dodelila špertske občini dva milijona lir za ureditev cest. Najprvo bodo sistemerili cesto, ki vodi v Gorenji Brnas, ki je zelo slaba, ker jo je poškodovalo lansko jesen neurje. Zadnje čase je že v tako obupnem stanju, da prav težko hodijo po njej. Upati je, da bodo sedaj dali delo v kratkem v apalt in da bo tako rešen tudi ta pereči problem. Popravila bi bile potrebne tudi druge občinske ceste, posebno v gorskih vaseh, ker drugače bodo vsi naporji za razvoj turizma zaman.

ZUPNIK IZ GORENJEGA BRNASA PREMEŠČEN

Gospod Luigi Bernardini, ki je bil pet let župnik v Gorenjem Brnasu, je bil premeščen v neko župnijo v predmestju Vidma. Ljudje bi strašno radi videli, da bi jim škofija sedaj poslala takega župnika, ki bi znal tudi domačo govorico.

Podbonesec

DEŽELNI ODBORNIK ZA KMETIJSTVO OBISKAL VRH

Pred nedavnim je obiskal Vrh (Špinjon) deželni odbornik za kmetijstvo adv. Antonio Comelli. Spremljal ga je sekretar krščanske demokratske stranke Marinič. V imenu vseh vaščanov je deželnemu odborniku obrrazil pereči probleme Elio Costaperaria. V prvi vrsti je prosil odbornika za pomoč, da bi se zgradil vodovod, da bi imeli celo leto dovolj pitne vode. Comelli je obljudil, da se bo zanimal, da se bo rešilo to vprašanje v najkrajšem času.

BILANCA ZADRUŽNE MLEKARNE V TARČETU

Člani zadružne mlekarne v Tarčetu so imeli letni občni zbor, da so sprejeli obračun in proračun za tekoče leto. Občnega zpora se je udeležil tudi dr. Renato Qualizza od pokrajinskega inšpektorata za kmetijstvo, ki je prisotnim govoril o potrebi izboljšanja proizvodov, da se bodo uveljavili na trgu in o znižanju stroškov, da bo več dobitka.

NOVA CESTA V ČRNI VRH

V kratkem bodo zgradili sred-stal v Švici, kjer je bil na delu, stvi, ki jih do dala dežela, novo ce-žrtev prometne nesreče 33 letni

ozemlju občine Moimacco in bo izdelovala plastične predmete.

Čas bi bil, da bi postavili kakšno tovarno tudi v Nadiški in Šenlenarski dolini, da bi prišli do zasluga tudi ljudje iz gorskih vasi, ki se morajo sedaj pehati za vsakdanjim kruhom daleč od doma.

NOVA SREDNJA ŠOLA

V Čedadu bodo v kratkem zgradili novo srednjo šolo, kajti sedanja zgradba je mnogo pretesna za spremem vseh otrok odkar je srednjosloška izobrazba obvezna.

NOV POPOLDANSKI URNIK BANK

S prvim aprilom so vse banke v Čedadu odprte popoldne samo od 15. do 16,15 ure.

Srednje

PRAZNIK DREVES

Pretekli teden so šolarji iz Sredenj proslavili praznik draves. Ceremonija, katere so se udeležile tudi občinske oblasti, se je vrnila na neki parceli blizu šole. Šolarji so zasadili kakih sto dreves.

NESREČE. Sedemletna Valentina Qualizza se je popariла z vrelo vodo in dobila po levi roki opeklne prve in druge stopnje. Pejiali so jo v čedadsko bolnico in bo ozdravila, če ne nastopijo komplikacije, v dveh tednih.

Triletni Romeo Vuch je padel in si močno poškodoval desno lice. Ozdravil bo v desetih dneh.

Iz Terske doline

OTROŠKI VRTEC SPET ODPRT

Otroški vrtec v Brdu, katerega obiskujejo tudi otroci iz Sedlišča, je spet odprt. Materje so se tega zelo razveselile, ker imajo sedaj zopet kam poslati svoje malčke. Te ustavove, v katerih bi se morallo z otroci pogovarjati po domače, a se ne žalost ne, so vseeno težko pogrešljive, kajti matere so ves dan zadržane pri delu na polju in v hiši, ker so njihovi možje v inozemstvu na delu. Če ne bi bilo vrtcev, bi se morali otroci potikati po vaških ulicah in bi bili seveda izpostavljeni vsakovrstnim nevarnostim.

PAKETI ZA POMOČ REVNIM

Ob prilikl velikonočnih praznikov je predsednik deželnega sveta dr. Doro de Rinaldi poslal v Tersko in Krahnatsko dolino več paketov za potrebe. Pakete so prinesli funkcionarji iz Trsta in jih sami razdelili po hišah. Imeli so torej priliko, da so se prepričali v kakšnih pogojih žive naši ubogi ljudje.

UTRGAL SE JE TOLKAČ ZVONA

Pretekli teden so ljudje zaslišali strašen pok: utrgal se je tolkač glavnega zvona in se razletel na tri kose. Na srečo ni bilo v bližini nobenega človeka in zato ta incident ni povzročil večje škode.

NAJBOLJŠI STRELEC

Streljska zveza Terske doline je pred kratkim organizirala strelni tekmovalje v Brdu. Za najboljšega strelca se je izkazal Giulio Mosca iz Čente, ki je prejel pokal. Zlate medalje za drugo, tretje, četrto in peto mesto pa so prejeli: Zumino Aurelio, Bepi Del Medico, Giovanni Anzil in Renato Mugani.

Tipana

SMRTNA NESREČA V ŠVICI

Zelo nas je pretresla žalostna novica, ko smo zvedeli, da je po-

Izpod Matajurja

DEŽELNI PRISPEVEK ZA JAVNA DELA

Zvedeli smo, da je deželni odbor sklenil dati 90% (to je 6.300.000) prispevka za javna dela, ki jih bodo izvedli na občinskem teritoriju. Popravili bodo vso škodo, ki jo je prizadejalo lansko jensko neurje in tudi obcestni zid na cesti, ki vodi iz Polave-Čepletska proti državnemu meji.

PROMETNA NESREČA. Zelo hudo se je ponesrečil 46 letni cestar Franc Vogrič. Mož se je peljal po cesti z motocikлом, ko mu je v Trpeču privozil nasproti kamionček in ga stisnil ob neko hišo. Dobil je pretres možganov in več hudih ran po obrazu in rokah. Ozdravil bo v treh tednih.

Tudi 12 letna Angela Loszach je morala v bolnico, ker se je močno urezala s koso v desno nogo. Ozdravila bo v osmih dneh.

SOVODNJE - Agostino Cendon iz Mašer je padel s senika več metrov globoko s polnim košem sena na hrbitu. Pri padcu si je močno poškodoval prsniki in se bo moral zdraviti pol drugi mesec.

ZA KRITJE OBČINSKE BILANCE

Notranje ministrstvo je obvestilo našo občinsko administracijo, da

Iz Idrijske doline

SEZONSKI OBMEJNI PREHODI

Funkcionarji posebne italijansko jugoslovanske komisije so že določili datum za začasno odprtje nekaterih sezonskih obmejnih prehodov v Idrijski dolini. Teh obmejnih prehodov je osem, dnevni urnik pa je od 7 — 18 ure v mesecu marcu, septembru in oktobru in od 6 - 19 ure junija in avgusta. Ti prehodi so: Stopa, Rokavan, Košina, Podrenč, Fatanje in Stari mlin, ki bo odprt od 21. junija do 10. julija in od 20. septembra do 5. oktobra.

POROKE. Zadnje čase so se poročili tile: 38 letni Aldo Čubic z 28 letno Claudette Collin iz Nancy, 31 letni finančni brigadir Ovidio Porceddu iz Podbonesca z 21 letno Uršulo Palmaro iz Menaggi in 23 letni delavec Francesco Tomadoni iz Manzana z 19 letno Isabelle Magnan iz Teje (San Pietro di Chiazzacco).

Izpod Kolovrata

OBMEJNI PREHODI

Dne 12. aprila so zopet odprli obmejni prehod Zavarjan in bo ostal odprt do 18. ure 26. aprila. Tega obmejnega prehoda se lahko poslužujejo samo imetniki posebne obmejne propustnice.

NERSEČA. Petnajst dni se bo moral zdraviti v bolnici 36 letni Mario Trušnjak iz Peternela, ker je zaradi slabosti padel na tla in se močno udaril v glavo.

NEME

V ZADRUŽNI MLEKARNI

Pred veliko nočjo se je vršil v Nemah občni zbor zadružne mlekarne, kateremu je prisostvoval tudi delegat Zveze furlanskih zadrug Enrico Tosoratti. Izvolili so nov upravni svet, ki je sestavljen takole: Giovanni Monai, Antonio Covazzi, Adelio Gervasi, Pietro Manzocco, Giuseppe Comelli, Domenico Monai, Leonardo Bressani, Felice Fabbro, Amadio Manzocco, Giuseppe Comelli, Mario Gervasi, Giuseppe Sturma, Carlo Zusman.

sino, Giobatta Tomada in Bruno Peverelli. Za nadzornike so bili izvoljeni: Edoardo Comelli, Dialmo Tomada in Romeo Job; suplenta pa sta Roberto Monai in Francesco Bressani.

POROKE. Tale masec so se poročili ti-le v naši občini: zidar Jožef Doraconti z Lucillo Berasi, trgovski zastopnik Sergio Toso iz Zompite z Luiso Volan iz Nem in uradnik Benedetto Sabatini iz Nem z učiteljico Felicita Nanni iz Aquile. Prijatelji jim želijo mnogo sreča na skupni življenjski poti.

Iz Rezjanske doline

ELEKTRIČNI TOK UBIL KRAVO

Pretekli teden je električni tok ubil požrešno kravo, ki je bila last kmeta Vita Di Lenarda. Krava, ki se je strgala v hlevu, je z gobcem odtrgala električno prekinjalo in zato jo je tok močno ožgal in so jo morali ubiti. Kozam, ki so bile v istem hlevu, se ni nič zgodilo.

Trbiž

PRISPEVEK ZA OBNOVO OBČINSKEGA SEDEŽA

Notranje ministrstvo je sporočilo, da bo država dala 4 milijone lir prispevka za modernizacijo občinskega sedeža. Tako bo končno tudi trbiška občina dobila novo lice, saj ga je potrebna, posebno če pomislimo, da je Trbiž važno mesto, ker leži na tromeji med Avstrijo in Jugoslavijo.

AHTEN

CESTA AHTEN-MALINA-PROSNID

Končno bo pokrajina dala popraviti cesto, ki vodi iz Ahtna v Prosnid. Cesta je zares potrebna popravila, kajti po njej vozi avtobus in je bila vožnja že ogrožena, ker je preveč jamasta. Zaenkrat jo bodo popravili do Kancelirjev, to je kakih 6 km. Ta del bo stal enajst milijonov lir. Popraviti bi jo bilo potreblno vso do Prosnida.

ZAKLJUČEK VEČERNE SOLE V REKLUŽU

Pretekli teden se je zaključil v Reklužu triletni tečaj večerne sole, kjer so poučevali razen drugih praktičnih predmetov tudi strokovno risanje. Kdor je obiskoval ta tečaj vsa tri leta, je sedaj ob zaključku prejel diplomo, ki mu bo pomagala, da bo prišel do boljše službe. Sole niso obiskovali samo mladi fantje, ampak tudi poročeni možje, ki niso imeli preje prilike, da bi se izobrazili.

PSI in slovenska manjšina

RAZGOVORI V VIDMU MED DELEGACIJO SKGZ IN POSLANCEM FORTUNOM

Po srečanju v Vidmu s poslancem Lorisom Fortunom, ki je deželni tajnik Italijanske socialistične stranke in delegat, je dovolne sprejet delegacijo Slovenske kulturno-gospodarske zveze, ki so jo sestavljali njen predsednik Boris Race, tajnik Bogo Samsa in slovenski pokrajinski odbornik iz Gorice Marko Waltrich. Med razgovorom so deželni tajnik PSI obrazložili več vprašanj, ki se nanašajo na slovensko etnično manjšino. Poslanec Fortuna je zagotovil podporo PSI tako v lokalnem kot v vsedržavnem okviru za njih pozitivno rešitev».

Sv. Lenart

UMRL JE PAVEL QUALIZZA

Zelo nas je prizadela žalostna vest, da je umrl zaradi srčnega infarkta 40 letni Pavel Qualizza, doma iz Mjerse. Umrl je v Ajellu, kjer je bil kakih deset let občinski tajnik. Smrt je bila nagla. Malo prej je še s prijatelji pil kavbo in ko mu je postal slabo, je šel v svojo pisarno in tam so ga kmalu potem našli mrtvega. Zapuščeno in pol drugo leto staro hčerkbo. Bil je zelo priljubljen in spoštovan tako v Ajellu kot v svoji rojstni vasi, kar je pokazal tudi njegov veličasten pogreb, ki se je vršil v Sv. Lenartu.

Žrtve svoje velikodušnosti v Nemčiji

Dva brata emigranta žrtvovala življenje da sta rešila svojega gospodarja

Nemški časopisi ignorirajo nesrečo, predloga nekega poslanca, naj bodo sanitarni in policijski ukrepi za tuje delavce strožji, pa ne - Oba brata sta bila poročena in imela otroke

Pred nedavnim se je zvedelo za nesrečo, ki je zahtevala v Nemčiji in sicer v Reckenroth (Limburg) življenje dve italijanskih emigrantov: tridesetletnega Rocca in štiriindvajsetnega Giovannija Mastromatteo, prvi oče dveh otrok, drugi pa enega.

Poraz desničarskih sil

(Iz prve strani)

Svetovalec Socialistične stranke Pittoni je izjavil, da je predlog zakona pravičen, kajti prav je, da vsakdo, kdor kakorkoli žali sočloveka, nosi dolčeno kazensko odgovornost. Sprejem zakona bo, po njegovih besedah, lahko ugodno vplival na nadaljnjo krepitev sožitja med Italijo in Jugoslavijo.

Drugi govornik Socialistične stranke Moro pa je izjavil, da si socialisti želijo v Trstu mir in se bodo zato zavzemali za popolno uresničitev vseh pravic Slovencev v Italiji.

Iz vrst krščansko demokratske stranke se je priglasilo k razpravi več govornikov. Svetovalec Stopper je med drugim izjavil, da je potrebno zagotoviti narodnim in jezikovnim manjšinam primerno zaščito, ki jih gre po naravnem pravu. Svetovalec Várisco je poudaril, da je bil obstoju manjšine eden izmed razlogov za ustanovitev avtonomne dežele. To stvarnost moramo priznati in manjšino tudi zaščititi. Italijanska ustava prav gotovo nudi podlago za pravično ravnanje z manjšinami.

Obširno je govoril o vprašanju slovenske manjšine, o njenem položaju in problemih ter odnosih med večino in manjšino krščansko demokratske svetovalce Ramani. Omenjal je krivice, ki jih je Slovencem povzročil fašizem in ostro obosidl vse početje fašistične vladavine nad slovenskim življem. Pustil se je po robu tudi slehernim poskusom asimilacije Slovencev in izjavil, da take težnje še vedno gojijo liberalci in nefašisti, s to razliko, da hočejo prvi to doseči « brez boločin », drugi pa ne zavračajo niti sile kot sredstva za raznordovanje. Obsodil je kot nesmiselno tisto pojmovanje, ki določene ljudi označuje kot « italijsime » ter je pri tem omenil prakso poitaljanjevanja slovenskih priškov. Na koncu se je zavzel za to, da bi manjšinsko vprašanje resno in pošteno urejali ter tako najbolj koristno služil tržaškim interesom. Snoter je dober in plemenit: mirno sožitje.

Svetovalec Socialistične stranke proletarske enotnosti Bettoli je sicer izrazil dvom v to, da bi sedanjem parlamentu lahko odobril ta predlog, ki ima zato zgolj politično veljavlo. Pritrdil je izjavi krščansko demokratskega svetovalca Gipaldija, da ne gre pri zakonu o zaščiti slovenske manjšine za nikakršne privilegije pač pa za priznanje enakopravnosti državljanov slovenske narodnosti z državljanji italijanske narodnosti. Pri zagotavljanju pravic manjšine pa ne sme biti važno število njenih pripadnikov, je dejal na koncu svetovalce Bettoli.

V imenu svetovalcev KPI je govoril dr. Karel Šiškovič, ki je poudaril, da ima predvsem država dolžnost urejati zaščito manjšin, ker sodi izdajanje zakonov v njeni pristojnosti. Zato bi bilo bolj umestno, če bi tak zakon predložila osrednja vlada. Vendar pa tudi deželi njen poseben status daje možnost in pristojnost posegati v manjšinsko problematiko in urejati manjšinske zadeve. Glede predloženega zakona je dejal da pomeni uresničitev ustavnih določil. Zavzel se je hkrati za to, da bi storili še mnoge druge ukrepe na področju manjšinskih pravic in zahtev, na primer v šolstvu, kulturi, gospodarstvu, v urejanju socialnih jezikovnih vprašanj in podobno.

Desničarski svetovalci, liberalci in neo fašisti, ki so bili proti takemu zakonu, so ostali povsem osamljeni. Izmed 61 svetovalcev, kolikor jih šteje deželni svet, jih je 56 glasovalo za zakonski predlog in samo pet glasov je bilo proti.

Desničarske sile, ki temelje svojo politiko na starih, preživelih pojmovanjih in staljih do Slovencev, so doživele hud poraz. V razpravi je bila odločno obsojena politika zatriranja slovenske manjšine, pa tudi politika tihega raznordovanja. Poudarjen je bil duh razumevanja, realnosti, spoštovanja enakopravnosti in miroljubne sožitja.

Želeti bi bilo samo, da bi tak duh demokratičnosti spremil nadaljnjo pot sprejetega zakonskega predloga vse do njegove končne odobritve. Prav tako je želeti, da bi se uresničila misel, ki jo je izrekel krščansko demokratski predstavnik, da nameč tega zakona, tudi ko bo sprejet, ne bi bilo treba nikoli v praksi izvajati in uporabljati.

Brata sta bila zaposlena v neki tovarni mila in sta trdo delala in živila vedno v upanju, da se bosta mogla nekega dne vrnit v svoj rojstni kraj malo manj revna in bolj izkušena. A tako se ni zgodilo. Kot nam poroča naš sodelavec Andrei Negro, se je 11. marca porušil del viadukta in pokopal desetine delavcev, med temi mnogi Italijani.

Zgodba bratov Mastromatteo je žalostna in obupna, je grenko komentiral naš sodelavec. V Nemčiji ju je čakala smrt, strašna smrt. Brata, kot smo povedali, sta delala v neki tovarni mila, katere lastnik je nek Fischer. Bilo je tričetrt na eno. « Mahlzeit » (kosi), so rekli nemški delavci ko so se srečevali. Ob tisti uri se je odločil Fischerjev sin Hans, oče štirih otrok, da se bo spustil v kake tri metre globko jamo, kjer gnejijo živalske kosti in druge organske snovi. Hotel je popraviti izpuščev, ki se je zamašila. Kar naenkrat pa se je počutil slab in začel klicati na pomoč, naj mu spuste v jamo vrv, da bo splezal ven. Niso utegnili niti priskočiti, ko je že padel nezavesten na tla, ker ga je omamil plin. Tedaj se je spustil v jamo nek nemški delavec, ki je skušal Fischerja prvezati, a se mu to ni posrečilo, ker se je tudi sam zgrudil nezavesten.

Privreli so vsi delavci. Med prvimi je bil Rocco Mastromatteo, ki se je spustil v jamo, prvezal gospodarjevega sina, katerega so potem potegnili navzgor in mu rešili življenje. Rocco je medtem izgubil zavest in se zgrudil na nemškega delavca.

Poklicali so gasilce, ki so pa prišli kasno. Prišel pa je Giovanni, brat Rocca Mastromattea, ki se je brez pomisla takoj spustil v jamo, a tudi njega je zadušil plin. Nato so spustili v jamo drugega Nemca, a so ga hitro potegnili na varno. Potem si ni nihče več upal tvegati življenja. Šele po tričetrt ure so prišli gasilci iz Limurga, a bilo je že prepozno. Brata Mastromatteo in en nemški delavec so umrli pred najmanj dvajsetimi minutami, tako je ugotovil zdravnik.

Naš sodelavec nam nadalje pi-

še, da so novico o velikem žrtvovanju dveh bratov italijanske oblasti dale tiskovni agenciji « D.P.A. », ki so jo drugi dan razširile v pariškem vrstah. Od takrat, vsaj toliko je znano, ni te novice objavil noben nemški časopis, medtem ko so drugi dan veliki nemški časopisi v Zadnji Nemčiji objavljali z velikimi črkami drugo novico, ki prav govorita ni ujagala emigrantom: šlo je za neko vprašanje, ki ga je zastavil nek poslanec « Bundestagu », s katerim vprašuje vlado, ali ne bi bilo prav, da bi bili tuji delavci, in torej tudi italijanski, ob prihodu v Nemčijo podvrženi strožji sanitarni in policijski kontroli.

Rocca in njegovega brata Giovannija, ki sta umrli v Nemčiji, da bi rešila življenje sinu delodajalca, bodo ohranili emigranti v svetlem spominu in si bodo tudi zapomnili, da je nemško časopisje ignoriralo žrtvovanje bratov Mastromatteo, češ da novica ni zanimiva, in je podpiralo neprilike in žaljive zahote omenjenega poslanca.

BREZ DELOVNEGA DOVOLJENJA NI MOGOČE ITI NA ŠVEDSKO

Ker prihaja na Švedsko vedno več delavcev iz držav, kjer so odpravljene vize, so švedske oblasti sklenile, da ne bodo dovolile vstopa delavcem, ki nimajo redne delovne pogodbe ali delovnega dovoljenja.

Zato bodo morali imeti tudi italijanski delavci, ki nameravajo na delo na Švedsko, zgoraj omenjene dokumente.

KORISTNO ZA EMIGRANTE

Obveščamo vse emigrante, da se morejo za kakršnokoli informacijo, ali pomoč obrniti ali iskati na sledče urade INCA:

V Belgiji: **Bruxelles**, av. Winston Churchill 138, tel. 449672; **Liegi**, Rue del Ixellois 14, tel. 527680; **Charleroi**, Rue Charles Dupret 28, tel. 314902; v Luxemburgu: **Esch - Sur - Alzette**, Boulevard John Kennedy 106; v Nemčiji: **69 Meidelpark**, Hauptstrasse 113, tel. 26032; **8 München**, Kaufingerstrasse 29, tel. 295062; **2 Bremen**, Frauen Kirchhof 2425, tel. 324437; **3 Hannover**, Alexanderstrasse, 3; **7 Stuttgart**, Kernerstrasse 65.

Dizinfetajmo sjeme an zemjo

Tele an drugi mjesac je cajt za sjedost surot sjemen, zato vas bomo naučil na kaj muorate narbuje gledat par seviti. Ta parvo muorate lepou gledat, de je sjeme dobré suorte, de ni parveč stara an de nje infetano od kajšne boljezni. Zak' par nas pardeljamo malo an njemamo nimar dobregā sjemana par rokoh: zato ukupekujemo u agrarji. Kar ukuipimo sjeme ušafamo po navad zaledost dobro sjeme (če je pošten prodajal), njesmo pa sigurni, če je infetano an tistega nam ne more garantirati niti agrarji. De bomo sigurni, de bomo rjes dobré sjeme je narbuješ, de ga dizinfetamo.

Zemjo lahko dizinfetamo na tole vižo. Za an kubični meter zemje je trjeba 75 do 100 gramu dizinfetanta. Tuo zmješamo z malo zemje an potle tole dobro premješamo z drugo. Po 10 al' 14 dni premješamo še ankrat zemjo an potle je zemja rjes dizinfetana an lahko sadimo. Provajmo ljetos napravit takuole u našim vartu, zak' ne košta use tuo tkaj, sa buomo mjele usē stroške dostkrat poplačane, zak' pardeljalo bo dobar an zdrobno.

U agrarji se ukup dizinfetant « cereasan » u likuidu za 0,1 par stu (tuje an gram dizinfetanta na an liter vodè). Sjeme stresemo za 15 do 30 minut u tisto parapravljeno vodo, potle ga posušimo an ga posejemo. Na tole vižo se dizinfetajo use sjemena, ki jih sejemo u njivi. Tisto sjeme pa, ki ga nucamo za sjedost, pa je bujš, de ga dizinfetamo z prahom. pa muorate, de je trjeba vič dižinfetanta « cereasan » al' « ceretan ». Vješčata za drobno sjeme ku za debelo. Za

NA DOMU: Najdobljije jajčarice so od opriških pišk. Torej? Perutnini potrosi med perje prahu DDT proti kurjancem. Tudi postelje in kote v hiši popraši s tem prahom proti najrazličnejšemu mrčesu. Tudi gnjati ali pršute lahko popraši,

Mrvice iz domače zgodovine

Aleš iz Tarčeta pred sodnijo Landarske Banke

Iz najstarejšega ohranjenega zapisnika (verbala) « Landarske Banke » spoznamo kakuò so naši očetje sami sodili domače zločince v tistih zlatih časih, kadar so imeli autonomijo.

Dne 10. oktobra leta 1401, so se zbrali, po starci navadi, « pod lipo », okuole « laštne », na placu v Bijačah priče: « Rudolf de Portis iz Čedada, Jernej, sin renkega Antona Folci iz Čedada, Nikolaj iz Tolmina, ki je stal v Celah pri Čedadu; Bertold iz Spilimberga, oštir Miha, sin renkega Ivana iz Iplisa, « Jurij » suoštar pri bročanskih vratih v Čedadu, in še puno drugih prič iz Landarskih vasij. Potle še zastopnik oglejskega Patrijarha Henrik, sin renkega Folkerina iz Čedada, in sodnik Ljenart Petar, župan iz Slatine (Erbeča?), Čampa, župan iz Črnegavrha, Matija, župan iz Bijača, Matevž in Lazah in Gregor, župan v Ofijanu.

Leti sodniki so imeli soditi patriarhovega kumeta Aleša, sina renkega Tomaža iz Tarčeta, ki je bio s svojim bratom Ivanom ubiu njeknega Markuca, kumeta Adama Formentina iz Čedada. Tožila sta ga Mihaela, žena ubitega Markuka in nje sin Vogrič.

Aleš njé tajiu, de je ubiu Markuka, izgovarju pa se je, de ga je ubiu zatuò, kier poprej tudi Markuc je bio ubiu njega brata Čerina, in de Markuc nele de njé teu se spraviti z njim in njega bratom Ivanom in dati kjejk' cjerki za dušočega renkega, ampak je ostau tadošma, njima pred očmi, se jima špot djetetu in trucu ubiti še brata Ivana. Povjedu je kakuò se je tuo zgodilo:

Na opasilo sv. Jakopa v Bijačah, dne 25. Žetnjaka (julija) 1401, kadar z bratom Ivanom sta njek' jedla, se jima je parblju Markuc in je začeu zmjerjal Ivan in mu trucat'. Ivan je zgrabu za nuož, pa Aleš ga je vstoknu s súlico v rame, brez de bi se kri parkazala, Ivan pa ga je zgrabu za prsa in ga je z nuožom skuoze in skuoze prebodu, takuò de Markuc je potle umru.

Sodniki so se poprej, po starci navadi, trikrat z zbranimi možmi posvetovali in šele potle so oba brata popounoma frajna damu poslali.

Kancelir ali zapisnikar, ki je zapisu verbal, jim je prebra razsodbo v latinskem in slovenskem jeziku in potle jim jo je razluož še

u domačem dialektru. Vse tuò stoji zapisano v ohranjenem verbalu (V. Marchesi-Nozze Musoni-Veliscig - Udine 1897. Tip. Doretti).

Zdi se, da ubijalca renkega Markuka njesta bila obsojena zatuò, kier sta ubila za sebe branit, saj Markuc jih je zmiril in jim trcu in prej je ubiu njih brata Čerina.

Landarska Banka je imjela svojo ječo (paražon) v turnu podrtega Bijačkega grada, pri cjerki sv. Jakopa v Bijačah, ki je ostau na nogah do današnjega dné. V ječo so zaperjali samuò te buj velike hudojeljnice, tim drugim multe, za velikuostjo hudojeljstva. Za nekatera hudojeljstva (tatvino, barufe itn.) so jih vičkrat tudi v « klado » obsodili. Klada je bio debel hlod, razklan dol posred, z dvjema jamama. Obsojenemu so uklenili adnò al' obé roké al nogé v Jame in potle so klado stisnili. Tuò se je njimar zgodilo na sred vasì, de so vsi ljudje vidli in se jim smeiali. V kladi so muorli ostan' po 5, 10, 24 ur, zatem ki so blí vrednici.

Tudi ženske so vklenil v klado, če treba, in včasih se je zgodilo, de tele so uteklé, ker jame so bile prevelike za tanke ženske roke.

Vse tuò se je le porjedko zgodilo, kier takrat so bli brumni ljudje in so imeli strah božji.

Takuò so sodili naši ti starci do leta 1797, tuo če reč, do prve avstrijanske okupacije. Zapisnike (verbale) je zapisu kancelir od Banke, če pa ga nje bilo pri sodbi, mu je vse povjedu odan od zaparenih mož (giurati), ki je muorli bit' na sosnjendni.

Kier mi je paršla v roké, prepisom po našem verbal adnè obsodbe Landarske Banke, ki je bio začasen dan 22 junija 1771:

« V imenu Božnjem, dné 24 junija 1771. »

« P. Karlo Černoja, veliki zapršen mož (Giurato Grande) častivljene Landarske Banke je povjedu, de kakuò na dan 22 letega mjesca, so se zbrali častitljovi Sodniki pet Landarskih županstvi, po starci navadi na navadnem mestu na Veliko Sosjednjo, pri Laštri v Tarčetu, kakor je navada, za stuort' pravico.

Je povjedu, de jim je bila predložena prava (causa) med Valentinem in njegà ženo Marino, rojeno Dorbolò iz Španjuta, pruot' njih oči in tastu Mihu Dorbolò. Mož in žena sta tirjala, de njim naspruotni Dorbolò, naj bo obsojen in parsiljen od Pravice plačat' njega hčeri Marini v denarju... za doto, ki ji je bio objubo in tudi interese (obresti) od dote, in kier te Miha je dana na kont dote (na račun) adan kos travnika le gor na besjedo, naj bo parsiljen tudi z dokumentom po postavi pustit gospodarstvo tega travnika Španjutovim. To je to prvo.

To drugo pa je: de za

UN POMERIGGIO NELLA VAL TORRE

Pers paese con pochissimi abitanti

Pers (Brieh) con le sue tre borgatelle - Molinars a ovest, Pers o Borgo di Mezzo al centro e Sgarban a est - è un paese ancora privo di strada - Più della metà delle case sono disabitate e i cittadini rimasti in paese non toccano la cinquantina - I bambini sono in tutto tre: una bambina che frequenta la prima classe, un suo fratello la quarta e un terzo la quinta

APRILE 1966 - Inoltrarsi da Tarcento — anch'esso semispopolato e immiserito specie dopo la chiusura del Cascamificio Bulfon — nell'intimità della Val Torre si prova uno strano senso di stupore e di gioia insieme costeggiando il Torre e accompagnati da una doppia fila, una di qua e una di là, di creste montane.

Il sole ci è veramente amico. Lasciato sulla sinistra Ciseris, eccoci in territorio del Comune di Lusevera. Sulla destra a un certo punto dell'asfaltata si dirige e va su alla svelta una strada secondaria che porta a Villanova dove ci sono le grotte esistenti nel ventre del Bernadia e scoperte nel 1925 dal dott. Renzo Dall'Acqua vice presidente del Circolo speleologico friulano, da Pietro Negro e da altri.

Le Grotte di Villanova? Un momento. Non vi sembra giunto il tempo di valorizzarle in pieno? Appunto sul problema delle grotte è il caso di battere il chiodo in quanto i problemi turistici della zona sono innestati su una ambientazione molto favorevole in quanto la località è caratterizzata dalla tranquillità e dalla impareggiabile bellezza del paesaggio. Per la verità una prima spinta la sta dando la Regione. Ma è troppo poco. Pertanto, come per altre località — collegamento Micottis-Lusevera, Sedilis-Ramandolo per Torlano, la strada di Sedilis al Monte Bernadia e da questo a Villanova e Chiammies — il primo passo da compiere è quello dei collegamenti e il secondo quello di creare le basi necessarie per una efficiente industria alberghiera. L'ideale sarebbe di approntare una strada d'accesso da S. Osvaldo sulla Tarcento-Vedronza nonché quello di scavare una galleria un po' al di sotto del centro di Villanova in modo da portare subito il turista a contatto con le due bellissime sale « Margherita » e « Paradiso » senza dover percorrere la attuale lunga caverna.

La marcia è tranquilla, la temperatura rispettosa, l'aria serena e il sole beffardamente primaverile. E tanto verde ormai dappertutto.

Eccoci a Vedronza: qui è la sede comunale. Un tempo il Municipio era a Lusevera ma siccome la località era ritenuta per certi aspetti, compresa l'altitudine, scodata per la maggior parte dei cittadini ci si mise d'accordo per trasferirla a Vedronza che si trova in basso e più alla mano.

Poi su a Pradielis, Cesariis e Pers (Brieh). Da Cesariis ecco, un po' indietro a nord, la catena del Musi dove sgorgano le chiaccherine acque del Torre; e alla sua destra, fino a portarsi quasi alle spalle del Chiampone che domina anche Gemona e il Tagliamento, il Monte « Cuel di lane » un omonimo dello storico monte veneto.

Strada stretta e difficile oltre Cesariis, strada che dieci anni addietro non esisteva affatto: povera e sfortunata gente costretta a vivere isolata e fuori del mondo come i primi abitatori della terra! Una strada, però, costruita non in seguito ad appalto ma con il generoso concorso della popolazione e il contributo dei cantieri di lavoro appena due anni fa.

Tale strada in ogni modo è rimasta incompiuta, e soltanto da

poco è stato annunciato che quanto prima verrà completata e che per la bisogna sono già stanziati più di diciannove milioni di lire. Essa s'interrompe bruscamente in località Podlopatica con un manufatto in cemento (un ponticello con sostegni laterali a nord) ai piedi di un monte e precisamente, in linea d'aria, a circa due chilometri da Pers situato a ovest e che un tempo era frazione del Comune di Montenars. Il rimanente tratto di strada da costruire e che dovrebbe snodarsi a sud del monte in forma di semicerchio, non potrà essere inferiore ai tre-quattro chilometri.

Dal punto dov'è interrotta, la strada diventa viottolo, un pessimo viottolo di bosco; e più volte si va dall'alto in basso fino a

lambire i rigagnielli d'acqua generati da polle e sorgentine che danno all'ambiente, carico di profumi selvatici e contornato da ampi squarcii di roccia nuda e pietra bianca che sembrano quasi delle « sfingi », un aspetto, più che caratteristico, stranamente fiabesco. Insomma si ha l'impressione di trovarsi in una terra vergine, primitiva.

A volte i piedi urtano contro i sassi o inceppano sul pietrizzo oppure immergono le scarpe su degli strati fatti melmosi dalle filtranti acque. Che faticaccia e che sforzi di equilibrio per raggiungere Pers. Per fortuna il sole, che spadroneggia sulla vallata, non ci abbandona. Anzi c'è voglia a proseguire con maggior lena.

ne di luce elettrica, di telefono e di un apparecchio per imbucare le lettere. Pers come panorama generale ne gode uno dei più meravigliosi e seducenti.

Ma non si vive solo di splendidi panorami in un paese che manca quasi di tutto, dove il pane si e no arriva ogni tre giorni e dove i redditi non esistono per niente. Infatti, tolto qualche metro quadrato di terra — e fortunata ancora la famiglia che ce l'ha — e qualche capo di bestiame (ma niente suini e niente animali da cortile) dal quale si ritrae un po' di latte e qualche forma di formaggio che ogni famiglia confeziona in casa alla buona, altro non c'è che aiuti ad elevare il magrissimo reddito.

A Pers, dunque, come del resto altrove, la gente valida ha dovuto abbandonare il paese e tentare l'avventura all'estero. Ne è seguito un vero spopolamento. Pensate: a Pers sono rimaste meno di cinquanta persone (nel 1951 erano 149) tra cui tre soli bambini, quelli che frequentano la scuola; e circa le case, che sono più di trenta, per quasi due terzi sono completamente disabitate e

Una straduncola interna, tutta ciottoli e pietrame, della isolata e malinconica borghetta di Pers. Appare evidente il senso di squallore.

in parte divenute già ruderi da spazzar via.

Tra le molte amare informazioni che ci hanno messo nell'orecchio alcuni abitanti di Pers, non possiamo tacere quella che si riferisce al particolare che quando in paese si ha bisogno di un prete, questi vuole essere ogni volta pagato. Infatti, pur essendo la frazione di Pers staccata dal Comune di Montenars e aggregata al Comune di Lusevera, la parrocchia di Montenars non intende affatto perdere i suoi diritti nei riguardi di Pers che teoricamente dovrebbe appartenere, da quando ha cambiato Comune, alla parrocchia di Pradielis il cui curato più volte, e gratis, si è recato a celebrare a Pers; fino a quando cioè non glielo avrebbe impedito il parroco di Montenars.

Nel paese tre soli alunni

Ad un certo punto incontriamo una ragazza che sta scendendo a Cesariis per delle compere.

— Una bella fatica, un bel sacrificio, vero? — le chiediamo.

— Eh, sì, ci risponde, e chissà mai quando finirà questo andare e venire in questa maniera. Ne va della salute e dei nervi. E' per questo che quassù ci si logora e s'invecchia anzitempo.

— Ma come fate a vivere così fuori del mondo, senza medico, senza levatrice, senza prete e, quello che più conta, senza risorse?

— Avete ragione (e dicendo ciò ci indicò, un po' lontano, delle donne che stavano recando a spalla, con gerle, dei pesanti fasci di legna) ma purtroppo questo sembra essere il destino di quasi tutti noi; e non vi dico dell'inverno. Allora nessuno si arrischia ne a scendere giù ne a salire su. Nel 1952 la neve qui era alta un metro e settantadue centimetri.

Su in alto, in uno spiazzo, un primo grappoletto di case, quattro in tutte, a ridosso quasi del piccolo cimitero, con cappella, con tre sole fosse sistematiche così e così. E' la borgata di Sgarban. Ridiscesi e risaliti più a est eccoci nella borgata centrale: quella di Pers o Borgo di Mezzo. Scorgendo le prime abitazioni si è avuta l'impressione di respirare aria di Pompei o di Ercolano distrutti e sommersi dall'eruzione del Vesuvio. Su una viuzza, tutta pietre all'antica, una fontana

I tre unici alunni che a Pers frequentano la scuola elementare. A sinistra il fabbricato scolastico di assai recente costruzione.

nella zampilla in continuità. Al centro della borgata qualche casetta risulta sistemata. Vi è anche un modesto ma nuovo edificio scolastico che viene frequentato da tre alunni: due figli della gerente l'ostarietta di Pers (una bambina che frequenta la prima classe e il fratellino la quarta) e un bambino di Molinars che frequenta la quinta: e per questi tre bambini viene su da Udine una maestra che ridiscende ogni tre o quattro giorni.

Molinars è appunto il nome della terza borgatella, e tutte e tre le borgatelle formano la frazione di Pers che peraltro dispone

SE NE SENTIVA LA NECESSITA'

Un comitato regionale per la caccia

Riteniamo di far cosa grata ai lettori ed agli amici, ed in particolare agli appassionati di caccia che dalle nostre parti sono molti, pubblicando la legge n. 29, che è stata approvata dal Consiglio Regionale e quindi promulgata dal Presidente della Giunta on. Alfredo Berzanti, in merito alla istituzione del Comitato regionale della caccia.

Ecco il testo di detta legge che per vari aspetti da tempo se ne sentiva ovunque la necessità:

Art. 1 — E' istituito presso l'Assessorato dell'Agricoltura, delle Foreste e dell'Economia Montana, il Consiglio regionale per la Caccia, organo tecnico consultivo dell'Assessore all'Agricoltura, alle Foreste ed all'Economia Montana.

I membri del Comitato regionale per la Caccia sono nominati con decreto del Presidente della Giunta Regionale su proposta dell'Assessore all'Agricoltura, alle Foreste ed all'Economia Montana.

Art. 2 — Il Comitato regionale per la Caccia è così composto:

- dall'Assessore all'Agricoltura, alle Foreste ed all'Economia Montana, che ne è il Presidente;
- dal Direttore dei servizi regionali per l'Agricoltura;
- dal Direttore dei servizi regionali per le Foreste;
- dal Direttore dei servizi regionali per l'Economia Montana;
- dai Presidenti dei Comitati provinciali

per la Caccia;

f) da un professore di scienze naturali (zoologo);

g) da un rappresentante dell'Ente assistenza dei produttori di selvaggina;

h) da cinque rappresentanti dei cacciatori;

i) da un rappresentante delle riserve comunali di caccia;

j) da un rappresentante degli uccellatori, designato dalle Associazioni locali esistenti nel settore;

m) da un rappresentante dall'Associazione agricoltori;

n) da un rappresentante dei Coltivatori Diretti;

o) da un rappresentante dell'Alleanza contadini.

I rappresentanti di cui alle lettere h) e i) saranno nominati, su proposta dell'Assessore all'Agricoltura, alle Foreste ed all'Economia Montana, fra quelli designati dalla Federazione Italiana della Caccia e dalle Associazioni legalmente costituite.

Il Capo della divisione servizi speciali, caccia e pesca dell'Assessorato dell'Agricoltura, delle Foreste e dell'Economia Montana fa parte del Comitato con funzioni di Segretario.

I membri del Comitato restano in carica tre anni e possono essere riconfermati.

Art. 3 — Il Comitato è presieduto dall'Assessore all'Agricoltura, Foreste ed Economia Montana ed è da questi convocato. In caso di sua assenza, presiede i lavori del Comitato il funzionario dei servizi regionali, più elevato in grado, che ne fa parte.

Per la validità delle sedute è necessaria la presenza della metà più uno dei suoi componenti. Le deliberazioni sono prese a maggioranza di voti. In caso di parità di voti prevale il voto del Presidente.

Art. 4 — Il Comitato regionale per la Caccia ha il compito di dare pareri sui provvedimenti da emanarsi in materia di caccia e su ogni questione che, in ordine alla stessa, gli venga deferita dalla Giunta Regionale.

Art. 5 — Entro sei mesi dall'insediamento del Comitato regionale per la Caccia, la Giunta Regionale, su proposta dell'Assessore all'Agricoltura, alle Foreste ed all'Economia Montana, sentito il Comitato regionale stesso, emanerà il regolamento per il suo funzionamento.

Art. 6 — Ai componenti ed al Segretario del Comitato regionale compete il trattamento economico previsto dalla legge regionale 18 agosto 1965 n. 15.

La relativa spesa farà carico al Capitolo 11203064 dello Stato di previsione della Spesa della Regione per l'esercizio finanziario 1965 ed al corrispondente capitolo degli esercizi futuri.

La presente legge regionale sarà pubblicata nel Bollettino Ufficiale della Regione. E' fatto obbligo a chiunque spetti di osservarla e di farla osservare come legge della Regione.

Un bel colpo d'occhio: il corso del Torre con il ponte alle porte di Tarcento e tutt'intorno la sua invitante valle. A sinistra, sul fondo, giganteggia la catena del Musi dove appunto nasce il Torre, un fiume che a volte, per le piene, impazzisce e trama recando gravissimi danni alle campagne.